

2. A zsidó monoteizmus.

A kereszténység kialakulása, tanai és elterjedése. Az 1054. évi egyházszakadás

Hoang Trung Anh (2025A)

A zsidó vallás

- itt jelenik meg először a **monoteizmus** (= egyistenhit) (az ókori keleten ez szinte példa nélküli, a többi nép politeista)
- a zsidó nép eredete:
 - keleti hagyomány szerint: Isten szövetsége az Urból (Sumer) származó Ábrahámmal, miszerint népét (a 12 törzset) elvezeti az Ígéret Földjére (Kánaán ~ Palesztina ~ Szentföld)
 - nyugati hagyomány szerint: Mózes vezetésével (és Isten segítségével) kivonulás Egyiptomból (pészah ~ húsvét) → Izrael
- a zsidó vallás szent könyve az Ószövetség (a mai Biblia első fele)
 - **tóra**: a Biblia első 5 könyve: *Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomium*
 - **tízparancsolat** megtartása
 - Messias („Felkent”) várása: katonai felszabadító, megváltó (a keresztények szerint Jézus Krisztus)
- jeruzsálemi templom
 - Salamon király → első zsidó **templom** megépülése (Kr. e. 10. század)
 - Újbabiloni Bir. → a templom lerombolása Kr. e. 587-ben (később újjáépül) → zsidók babiloni fogsága
 - Kr. u. 70-ben Titusz (leendő római császár) a templomot lerombolja, csak a ma ismert **Siratófal** marad meg (zarándokhely a zsidók számára) → a zsidók kitiltása Jeruzsálemből, később egész Izraelből
- a Palesztinából kiüldözött és szétszóródott zsidók alkotják a **diaszpórát** (cionizmus: 19. század 2. felében kialakuló zsidó nacionalista mozgalom, célja a zsidó nép egyesítése a Szentföldön)
- **zsinagóga**: zsidó imaház, **menóra**: hétágú gyertyatartó, Dávid-csillag: hatágú, Talmud: a Biblián kívüli zsidó vallási iratok

A kereszténység kialakulása, tanai, elterjedése

- a zsidó vallásból alakult ki, **monoteista** vallás
- **Szentháromság**: egy Isten van, aki három egylényegű (*homousios* a 4. századi niceai zsinat kifejezésével) személy: Atya, Fiú = Jézus Krisztus, Szentlélek – ezt a 4. század **zsinatai** során fogalmazták meg pontosan, egységes tanításként
- Jézus Krisztus:
 - ő a Messias, benne az Isten lett emberré (születése Kr. e. 6 vagy 7, kereszthalála: Kr. u. 30 vagy 33)
 - tanítványaival, az apostolokkal járta a vidéket → bűnbánat szükségessége, megváltás és bűnbocsánat hirdetése
 - beszédeivel, melyben az Istenben való hit fontosságáról beszélt, nagyszámú követőre tett szert
 - összeütközésbe került a zsidókkal → kérésükre a rómaiak keresztre feszítik, az **Újszövetség** szerint feltámad = **megváltás** → ennek révén a hívek is bűnbocsánatban és halál utáni örök életben részesülhetnek
- a kereszténység fő tanítása a **szeretet** (Isten és a másik ember felé)
 - Istennel való személyes kapcsolat, felebaráti szeretet, rászorulókon való segítség, megbocsátás, ellenségszeretet...
- **intézményesülés**: az új vallásból egyház kezd kiépülni
 - Péter apostol → Rómába megy, első pápa
 - Pál apostol pálfordulása (zsidóból keresztény) után térítő körutakat tart a Római Birodalomban
 - páli fordulat: mindenkiből lehet keresztény: pogányból is, nemcsak zsidóból → számuk ugrásszerűen nő
 - keresztény közösségek kialakulása – egyenlőséget, testvériséget hirdet, vagyonszövetségek jönnek létre → a kereszténység népszerű lesz a szegények körében
 - egyházi hierarchia kialakulása
 - egyistenhit, a császárkultusz elutasítása → keresztényüldözések elindulása → a keresztényeket gyakran a cirkuszi játékok során végezték ki; katakombákba kényszerülnek
 - **dogma** = kötelező hitelv (zsinatok fogalmazzák meg, pl. a Szentháromságra vonatkozó); aki tagadja: **eretnek**
- később császári támogatás → hívők számának egyre növekedése
- **milánói ediktum**, Kr. u. 313: Constantinus / Konstantin császár szabad vallásgyakorlást enged
- majd a 4. század végétől a kereszténység államvallás a Római Birodalomban
- → a császár a népvándorlás elleni védekezés során ezzel kívánta megteremteni a birodalom nagyobb egységét

1054. a nagy egyházszakadás

- a római pápa követe és a konstantinápolyi pátriárka kölcsönösen kiközösíti egymást
- a két központ Róma (nyugati keresztény) és Konstantinápoly (keleti keresztény, ortodox)
- a nyugati és a keleti kereszténység elterjedése részben megfelel a Római Birodalom két felének (K volt görög nyelvű)
 - ↳ a 7. századtól az arab hódítás nagymértékben gyengítette
- az egyházszakadás előzményei:
 - a két vallásban több különböző dolog is felbukkan, mint pl. a nyelv (**latin / görög**, illetve **nemzeti szláv nyelvek**), az Oltáriszentség (kovászatlan, illetve kovászos kenyér), **papi cölibátus** (van / nincs) vagy a templom kinézete ...
 - a **római pápa** és a **bizánci császár hatalmi vetélkedése**
- ortodox kereszténység: több patriarchátusból áll, **kvázi nemzeti egyházak** jönnek létre, a konstantinápolyi pátriárka csak első az egyenlők között, csak egy szerzetesrend létezik, a bazilita (minden kolostoruk közvetlenül a pátriárka alá tartozik)
- a nyugati egyház (Róma) **központosítottabb** (pápa), nemzetek fölötti, több szerzetesrend...